

KOSOWO

Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską

Informacje ogólne

Powierzchnia	10 887 km ²
Stolica	Pristina (ok. 600 tys. mieszkańców)
Ludność	ok. 1,84 mln, w tym 88% Albańczyków, 6% Serbów, 3% Bośniaków oraz 3% innych narodowości, tj. Gorani (muzułmańska ludność słowiańska), Romów, Aszkali, Egipcjan, Turków
języki	albański, serbski, bośniacki oraz turecki
Prezydent	Hashim Thaçi (od kwietnia 2016 r.)
Premier	Ramush Haradinaj (od czerwca 2017 r.)
Minister Spraw Zagranicznych	Behxhet Pacolli
Minister Handlu i Przemysłu	Endrit Shala
Minister Rozwoju Gospodarczego	Valdrin Lluka

Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PKB dynamika (%)	1,2	4,0	4,1	4,4	3,7	4,0	-5,1	4,8
Inflacja (%)	1,9	-0,5	0,2	0,9	2,2	3,2		
Stopa bezrobocia	35,3	35,3	32,9	30,6	25,2	25,1	26,0	25,0
Eksport towarów (mld EUR)	0,29	0,35	0,35	0,30	0,30	0,36	0,34	
Import towarów (mld EUR)	2,5	2,6	2,7	3,0	3,4	3,2	3,0	
Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (mln EUR)	151	309	219,7	281,3	300,1	280,1	180,1	

Źródło: CIA, Vienna Institute for International Economic Studies <https://wiiw.ac.at/>, Agencja Statystyczna Kosowa (<https://ask.rks-gov.net>)

1. Sytuacja polityczna

14 lutego 2021 r. w Kosowie odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne. Zdecydowane zwycięstwo odniosło w nich Vetëvendosje (VV, Samostanowienie) Albina Kurtiego – lewicowa partia o antyestablishmentowym nastawieniu. Partia opozycyjna wygrała wybory dzięki obietnicom walki z korupcją i nepotyzmem. Ugrupowanie to zdobyło (według niepełnych wyników) blisko 48% głosów, co oznacza wzrost o 20 p.p. w porównaniu do wyborów w październiku 2019 r. Vetëvendosje nie będzie w stanie stworzyć samodzielnego rządu (zdołało 59 mandatów w liczącym 120 miejsc

parlamencie) i zapewne dokooptuje kilku polityków z ugrupowań mniejszości (mają zagwarantowanych 20 mandatów).

Odsunięcie dwóch głównych partii od władzy w Kosowie uważane jest tam za polityczny zwrot. Wyraźnie wskazuje bowiem, że na znaczeniu stracili zarówno politycy wywodzący się z UCK, jak i polityczni spadkobiercy Ibrahima Rugovy, pierwszego przewodniczącego LDK. Jednym z powodów jest wiek Kosowian. Średnia wieku w liczącym 1,3 mln kraju nie przekracza 29. roku życia i coraz mniej wyborców pamięta wojnę z 1999 r., która była polityczną trampoliną dla rządzących dotychczas krajem.

Wraz z wygranymi przez Vetevendosje wyborami nadzieją na zmiany w nękanym przez bezrobocie i korupcję Kosowie stał się 45-letni Albin Kurti. Jego zwolennicy uważają go za człowieka spoza układów (choć krótko był premierem w ubiegłym roku). Krytycy postrzegają zaś za radykała, który chce połączenia Kosowa z Albanią, co byłoby groźne dla całego tętniącego nacjonalizmami regionu.

Kurti najpewniej zostanie premierem, choć sam nie może się ubiegać o mandat w parlamencie ze względu na wyrok, jaki ciąży na nim za zorganizowanie rozrób w kosowskim parlamencie przed trzema laty. Kurti, będący wówczas przywódcą opozycji, rozpylił na sali obrad kilkakrotnie gaz łzawiący, nie chcąc dopuścić do głosowania w sprawie wspólnej granicy z Czarnogórą oraz ustanowienia kompromisu w sprawie oddania części regionu pod administrację Serbów.

Z tego powodu Vetevendosje uważana jest przez część obserwatorów za radykalne, nacjonalistyczne ugrupowanie. Jej program gospodarczy i społeczny ma jednak mocną lewą nogę: kładzie silny nacisk na przywrócenie regulacji w państwie oraz wzmocnienie oślon socjalnych. Kurti zapowiadał podczas kampanii wyborczej koniec z możnowładztwem polityków oraz lokalnych kacyków. Obiecał skończyć z nepotyzmem oraz korupcją, zadeklarował walkę z 25-proc. bezrobociem.

Ważną rolę może w najbliższym czasie odegrać w Kosowie 38-letnia prawniczka Vjosa Osmani, która w listopadzie została wybrana przez parlament na tymczasową prezydent Kosowa z rekomendacji Vetevendosje. Osmani zastąpiła wówczas na tym stanowisku Hashima Thaciego, który został aresztowany przez Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze za zbrodnie UCK popełnione na Serbach podczas wojny w 1999 r.

Kurti, przyszły premier Kosowa, nie wycofuje się z postulatu połączenia z Albanią, ale twierdzi, że sprawa ta nie jest dla niego na razie pierwszoplanowa. Jego opór wobec porozumienia i normalizacji stosunków z Serbią będzie zapewne nie w smak Amerykanom, odgrywającym w Kosowie ogromną rolę polityczną. Waszyngton jest powszechnie uważany za jednego z głównych sprawców odwołania poprzedniego premiera, co w konsekwencji doprowadziło do przyspieszonych wyborów.

Ogłoszenie przedterminowych wyborów było konsekwencją orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z grudnia 2020 r. o niezgodności powołania rządu Avdullaha Hotiego w czerwcu 2020 r. z ustawą zasadniczą. Znaczący spadek poparcia i najniższe wyniki w historii uzyskały ugrupowania odgrywające kluczową rolę na scenie politycznej od ogłoszenia niepodległości przez Kosowo w 2008 r., wywodzące się ze struktur Armii Wyzwolenia Kosowa (UÇK). Demokratyczna Partia Kosowa (PDK) zdobyła 17,36% głosów, a Sojusz na rzecz Przyszłości Kosowa (AAK) – 7,41%. Centrowa Demokratyczna Liga Kosowa (LDK) premiera Hotiego uzyskała 13,18% głosów. Serbska Lista – ugrupowanie wspierane przez rząd w Belgradzie – otrzymała 6,4% głosów i zajmie wszystkie 10 miejsc zagwarantowanych dla przedstawicieli mniejszości serbskiej (kolejne 10 przypada przedstawicielom pozostałych mniejszości narodowych). Frekwencja była rekordowo wysoka i wyniosła 47% (w 2019 r. – 44,5%). Zadaniem

nowego parlamentu będzie także wybór prezydenta. Hashim Thaçi zrezygnował z tego stanowiska w listopadzie 2020 r., gdy postawiono mu zarzuty popełnienia zbrodni wojennych.

W Kosowie działają misje UNMIK oraz EULEX, a także prowadzona przez NATO operacja KFOR. Polska jest silnie obecna w tych międzynarodowych inicjatywach, szczególnie w unijnej misji EULEX, gdzie Polacy są najliczniejszą grupą narodowościową. Kosowo pozostaje jedynym krajem Bałkanów Zachodnich objętym reżimem wizowym UE.

Relacje PL-Kosowo

Parlament Kosowa przyjął deklarację niepodległości 17 lutego 2008 r. Polska uznała Kosowo w dniu 26 lutego 2008 r., jednak do tej pory nie nawiązała stosunków dyplomatycznych. Obecnie Republikę Kosowa uznaje 115 państw, w tym przeważająca część państw UE (23 spośród 28; 5 państw UE nieuznających niepodległości to Cypr, Grecja, Hiszpania, Rumunia i Słowacja) i NATO (25 spośród 29). Do tej pory spotkania na wysokim szczeblu odbywają się tylko na marginesie spotkań wielostronnych. Ostatnie takie spotkanie miało miejsce 11.05.2018 r. – Min. J. Czaputowicz spotkał się z pierwszym wicepremierem i min. sz Kosowa B. Pacollim przy okazji spotkania ministrów spraw zagranicznych państw Europy Środkowej i Południowej w Grecji. W dniu 25 lipca 2018 r. Minister Przedsiębiorczości i Technologii przyjechał w Warszawie wizytę Valdrina Lluki, Ministra Rozwoju Gospodarczego Kosowa.

2. Sytuacja gospodarcza

W wyniku wybuchu COVID-19 gospodarka Kosowa skurczyła się o 5,6% w pierwszych dziewięciu miesiącach 2020 r. (w 2019 r. 4% .). Diaspora kosowska silnie wspierała konsumpcję krajową; wynagrodzenia pracowników wzrosły o 18% w porównaniu z 2019 r. i wyniosły 13,6% PKB. Spadek PKB został nieco złagodzony przez spadek importu towarów i usług (13,5% r / r).

Kosowo przeznaczyło około 570 mln EUR na wysiłki na rzecz naprawy gospodarczej w 2020 r., a dodatkowe 200 mln EUR na wsparcie dla sektora prywatnego w grudniu. Nie ma to wpływu na kursy walutowe, ponieważ kraj jednostronnie wprowadził EUR. W okresie styczeń-listopad 2020 r. dochody budżetowe spadły o 10,3% r/r, a dochody z podatków bezpośrednich i pośrednich odpowiednio o 9,5% i 10,8% r/r. Wynik ten jest znacznie gorszy niż w zrewidowanym założeniu budżetowym, że dochody spadną o 5,2% rocznie.

Rząd kontynuował wdrażanie programu naprawy gospodarczej, w ramach którego przeznaczono 365 mln euro środków na wsparcie przedsiębiorstw, tworzenie miejsc pracy i stymulowanie zagregowanego popytu. Zgromadzenie Kosowa zatwierdziło dodatkowy bodziec fiskalny w wysokości 200 mln EUR (lub około 3% PKB) dla programu naprawy gospodarczej na początku grudnia 2020 r. Plan obejmuje środki mające na celu ułatwienie dostępu do kredytów dla przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych, zapewnienie ukierunkowanych ulg podatkowych oraz dopłaty do czynszów dla firm, stymulowanie zatrudnienia poprzez subsydiowanie wynagrodzeń pracowników i zachęcanie do inwestycji kapitałowych. Dodatkowy pakiet przewiduje wsparcie dla firm dotkniętych kryzysem, propozycje dopłat do wynagrodzeń dla pracowników, którzy stracili pracę oraz zniesienie podatku VAT na wszystkie surowce.

Stopa bezrobocia na poziomie 30% i bezrobocie wśród młodzieży ok. 60% (średnia wieku w Kosowie ok. 26 lat) stanowi zachętę do emigracji i napędza znaczącą nieformalną gospodarkę. Kosowo cieszy się najniższymi kosztami pracy w regionie. Jednak wysoki poziom korupcji, niemożność egzekwowania kontraktacji i niepewne dostawy energii elektrycznej zniechęciły potencjalnych

inwestorów. Niepewność dostaw energii elektrycznej utrudnia rozwój gospodarczy kraju. W celu poprawy sytuacji w energetyce Kosowo otrzymało wsparcie USA oraz Banku Światowego. Dotyczy to ogłoszenia przetargu na budowę nowej elektrowni, naprawy istniejącej elektrowni węglowej oraz rozwoju kopalni węgla.

Rząd Kosowa wprowadził niedawno kilka zmian w polityce fiskalnej rozszerzając listę towarów bezcłowych, zmniejszając podatek VAT w odniesieniu do podstawowych artykułów żywnościowych i usług użyteczności publicznej oraz podwyższając stawkę podatku VAT na pozostałe towary.

3. Ramy prawno-traktatowe współpracy gospodarczej

Polska jako jedno z pierwszych państw uznała niepodległość Kosowa, natomiast do chwili obecnej nie nawiązała stosunków dyplomatycznych (względy polityczne). Brak bilateralnych stosunków umownych utrudnia współpracę gospodarczą oraz prowadzenie inwestycji przez polskich i kosowskich przedsiębiorców.

3. Wielkość i struktura obrotów towarowych między Polską a Kosowem

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika <u>2020</u> <u>2019</u>
Eksport	42,5	57,2	57,0	59,9	64,6	76,6	74,8	97,7
Import	4,4	4,2	2,3	6,5	10,9	10,1	5,2	51,7
Obroty	46,9	61,4	59,3	66,4	75,5	86,6	80,0	92,3
Saldo	38,1	53,0	54,7	53,4	53,6	66,5	69,6	-

Źródło: GUS, w MLN EUR

W 2020 r. wzajemne obroty handlowe osiągnęły wartość 80 mln EUR, w tym polski eksport do Kosowa –74,8 mln EUR (spadek o 2,7% w porównaniu z 2019 r.). Natomiast import z Kosowa osiągnął wartość 5,2 mln EUR (spadek o 48,3% w stosunku do 2019 r.).

W polskim eksporcie dominują:

- papierosy	- 20,1%
- tworzywa sztuczne	- 5,5%
- torowy materiał konstrukcyjny	- 4,3%
- cukier	- 4,2%
- mięso drobiowe	- 3,8%
- mięso wołowe	- 3,7%
- czekolada	- 3,4%

W polskim imporcie dominują:

- rudy cynku i koncentraty	- 80,1%
- obuwie	- 9,9%

- owoce zamrożone	- 5,8%
- płyty, arkusze z tworzyw sztucznych	- 1,5%

Kosowa zajmuje 98 miejsce wśród partnerów handlowych Polski, biorąc pod uwagę obroty towarowe ogółem. Pod względem wartości polskiego eksportu – zajmuje 83 miejsce wśród partnerów handlowych Polski. Udział Kosowa w polskich obrotach towarowych jest znikomy, co w pewnej mierze wynika ze stosunkowo małej skali tego rynku.

4. Kosowo – Unia Europejska

W dniu 2 maja 2014 r. Komisja Europejska zakończyła negocjacje tekstu Umowy o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z Republiką Kosowa. Powyższa Umowa zostanie zawarta w formule „EU only”, tj. jej zakres obejmie wyłącznie kompetencje UE, zaś sama Umowa zostanie zawarta w imieniu UE, a nie przez poszczególne Państwa Członkowskie.

Odrębna niż w dotychczasowych przypadkach (pozostałe państwa regionu) procedura zawarcia ww. Umowy wynika z faktu, iż pięć Państw Członkowskich UE nadal nie uznało Kosowa. Są to: Cypr, Grecja, Hiszpania, Rumunia oraz Słowacja.

21 stycznia 2016r. Parlament Europejski wyraził zgodę na przyjęcie decyzji ws. zawarcia układu SAA UE – Kosowo. Decyzją Rady UE został przyjęty 12 lutego 2016r. i wszedł w życie 1 kwietnia 2016r.

Z uwagi na nieuznawanie Kosowa przez 5 państw członkowskich SAA, inaczej niż poprzednie układy, jest zawarty między UE i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej a Kosowem, a nie między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Kosowem. Nadal nie odbyło się żadne spotkanie na najwyższym szczeblu w ramach dialogu Serbia - Kosowo.

Kwietniowy raport KE z 2018 r. podkreśla, że problemem Kosowa pozostaje upolitycznienie administracji publicznej. Dużym osiągnięciem było włączenie w 2017 r. serbskich sędziów i prokuratorów do kosowskiego systemu wymiaru sprawiedliwości. W walce z korupcją Kosowo znajduje się dopiero na wstępnym etapie. Pojawił się pewien postęp w zakresie walki z korupcją wśród wysokich urzędników i walki z przestępczością zorganizowaną. Kosowo posiada ramy prawne gwarantujące przestrzeganie praw człowieka i praw podstawowych zgodnie z europejskimi standardami, problemem pozostaje ich stosowanie. Lepszej ochrony wymagają np. prawa osób należących do mniejszości etnicznych (m.in. Romów). Kosowo znajduje się na początkowym etapie przygotowań w rozwijaniu funkcjonującej gospodarki rynkowej. Problemem pozostaje wysokie bezrobocie. W zakresie dialogu o normalizacji relacji z Belgradem Kosowo musi wzmocnić wysiłki na rzecz wdrożenia istniejących porozumień i osiągnięcia pełnej normalizacji stosunków, co ma przyjąć formę prawnie wiążącego dokumentu.

Czerwcowy GAC, opierając się na ocenie Komisji Europejskiej zawartej w kwietniowym raporcie okresowym, przyjęła konkluzje dot. integracji europejskiej Kosowa.

W dn. 17 grudnia 2018 r. odbyło się w Brukseli trzecie spotkanie Rady Stabilizacji i Stowarzyszenia UE – Kosowo. Rozmowy toczyły się w nieprzyjemnej atmosferze, której źródłem było głównie nałożenie przez Kosowo wysokich ceł na towary z Serbii oraz Bośni i Hercegowiny. Dodatkowo premier R. Haradinaj zarzucił WP Mogherini promowanie koncepcji wymiany terytoriów między Serbią i Kosowem oraz wyraził rozczarowanie z powodu nieobjęcia Kosowa reżimem bezwizowym przez UE mimo pozytywnej opinii KE.

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Odłożenie decyzji w sprawie liberalizacji wizowej dla Kosowa do 2020 r. z pewnością przełoży się na impas w stosunkach z UE ze względu na brak zachęt jakie UE mogłaby stosować w relacjach z tym państwem. Dobitnie świadczy o tym utrzymywanie przez Kosowo 100% stawek celnych wbrew uzgodnieniom CEFTA oraz wbrew stanowisku przedstawicieli UE i państw członkowskich.

Opracował:

Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej
Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii
Marzec 2021